

„A határok által egymástól elválasztott reformátusság összetartozás-tudata töretlen”

A magyar református egység napja Debrecenben – Naplójegyzet interjúval

„Az egykor erőszakkal szétszakított Magyar Református Egyház szervezeti egysége fokozatosan ismét helyreállítható. [...] Az egység helyreállítása annál inkább megvalósítható, mivel a magyar reformátusság Isten Igéje, óceyházi hitvallások, a Heidelbergi Káté, a II. Helvét Hitvallás alapján folyamatosan megőrizte hitbeli és teológiai egységét. Őrizte istentiszteleti rendjének közös alapelvét, a sákramentumok – a keresztség és úrvacsora – kiszolgáltatásában egységét soha fel nem adta” – olvashatjuk a Kárpát-medencei reformátusság 2009. május 22-én Debrecenben megerősített közös alkotmányának preambulumban. A 2013. június 28-án módosított alkotmány 1. paragrafusa kiemeli:

„A Magyar Református Egyház (MRE) részegyházai a hitvallás, a tanítás és a hagyományok

azonosságánál fogva zsinati egységben élnek. Minden magyar nyelvű református egyházzal és a Kárpát-medence más anyanyelvű reformátusaival hitbeli, lelki és szeretetközösséget alkotnak, és az egész világ református egyházaival testvéri kapcsolatot tartanak fenn. Az egyetemes keresztyén anyaszentegyház közösségében minden keresztyén egyházzal ökumenikus kapcsolatok kialakítására és fennmaradására törekednek.”

Az idézett alkotmányrészek vezetnek fel a magyar református egység napja 10. évfordulójának (május 18.) programfüzetét, amelyet már útból Debrecenből Hajdúböszörménybe elkezdünk böngészni. Végtelenül hálásak vagyunk a Gondviselésnek, hogy a Délvidékről – ha szerényen is, de mégis – részt vehettünk az egységnapj ünnepi istentiszteleten és a kísérő rendezvényeken. Az országos egyházat hivatalosan Halász Béla, a Szerbiai Református Keresztyén Egyház (SZRKE) püspöke, Székely Károly főgondnok és Juhász Sándor, a Bánáti Egyházmegye gondnoka képviselte. A hajdúböszörményi református gyülekezet meghívására már pénteken (május 17-én) este megérkeztünk a kollégiumba, a szálláshelyünkre. Ismételten szeretnénk megköszönni a Hajdúböszörményi Kálvin Téri Református Egyházközségnek a szívélyes vendéglátást, a késő esti, a visszaváró ismertető sétát a hajdúság fővárosának történelmünket idéző központjában és Somogyi László lelkipásztornak a rendhagyó templombemutatót.

Az egységnapj ünnepség reggelén kellemes időben indultunk Debrecenbe. A Reformátusok Lapját (RL, 20. szám, 2019. május) böngészve el-eltűnődtem sorsunk alakulásáról. Eszembe jutottak a tíz évvel ezelőtti események, akkor a

Debrecen, 2019. május 18.

szabadkai gyülekezetünk szervezte meg a közös részvételt. Valamennyien néhány maréknyi földet vittünk magunkkal az *Egység Fája* gyökerének erősítésére. Szülőfalum, Bácsfeketehegy és a férjem szülőfaluja, Bácskossuthfalva temetőjéből, felmenőink sírjáról gyűjtöttük egybe a szülőföldünket jelképező földet, majd a zsákocskából a Kárpát-medencét idéző makettszerűség tájainkat sejtető helyére, Szabadka és Újvidék közé szórtam. Mások saját szülőfalujukat, -városukat keresve hasonlóan cselekedtek. A *Maréknyi föld* – merthogy így nevezték a tíz évvel ezelőtti ünnepség felejthetetlen pillanatait – megerősítette-e és mennyire az áhított egységet?

Vívódásaimban kissé eligazít Fazekas Lászlónak, a Szlovák Református Keresztyén Egyház püspökének az említett lapban megjelent vezércikke: *„Az egység utáni vágy nagyon régóta megindítja az emberi szíveket. Főleg akkor, ha ez az egység valamikor adott, természetes és magától értetődő volt. Az emberi erővel és indulattal létrehozott egység viszont törékeny, harmatgyöngge, mivel annak az alapja általában valamilyen emberi elképzelés, erőlködés, kigondolt és jól átgondolt ideológia, amellyel ideig-óráig irányítani lehet embereket, közösségeket. [...]*

...egységre törekedtek őseink, amikor 1881-ben, Debrecenben létrehozták a teljes szervezeti egységű Magyar Református Egyházat. Ennek az egységnek az első világháború és annak tragikus következményei vetettek véget, amely következtében – az 1938-as (és későbbi) visszacsatolástól eltekintve – református egyházunk szétdarabolva ugyan, de hitbeli egységét soha meg nem tagadva élte életét és végezte szolgálatát az anyaországban, az elcsatolt területeken, valamint az európai és tengerentúli diaszpórában.

Tudtunk egymásról, templomaink harangjai egyformán hívogattak Isten dicsőítésére, hálaadásra, egyformán hangzottak a zsolttárok Kárpát-alja, Erdély, a Felvidék, Vajdaság vagy Magyarországon népe ajkán... Csak éppen éreztük, hogy ez nem elég. Ennél több kell. Még közelebb akarunk lenni egymáshoz. Ott akarunk lenni a másik örömeiben és bánatában, erőlködésében és harcaiban, ünneplésében és hétköznapijaiban. [...]

Legyen a mi egységünk és ennek ünneplése a XXI. század széthúzó és mindent bomlasztani akaró indulatának az ellenpéldája! Fogalmazód-

jon meg mások ajkán is az óhaj: »Hadd tartsunk veletek, mert hallottuk, hogy veletek van az Isten!« (Zak 8,23).”

„Hitvallást tettünk: mi egymás testvérei vagyunk”

„Nem volt az ide vezető út fájdalommentes – olvasom Fekete Károlynak, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspökének interjújában (Bagdán Zsuzsanna készített Fekete Károllyal és Bogárdi Szabó Istvánnal párhuzamos interjút, RL) –, de érdekes, hogy nem valamiféle eufória váltotta ki ezt, hanem az a keserű tapasztalat, amely a szégyenteljes 2004. december 5-i népszavazás után született bennünk. A népszavazás előtt ötszáz határon túli szolgatársunk jött át hozzánk Igét hirdetni és biztatni bennünket, hogy álljunk melléjük. Nagyon nehéz volt a kudarcos végeredmény után a szemükbe nézni. Igenis hitvallást kellett tennünk arról, hogy mi egymásnak testvérei vagyunk. Úgy van, ahogyan az ige mondja: amit ti rosszul gondoltatok, azt az Úr jóra fordította. Óriási kegyelem, hogy a bukás nem taszított minket valamiféle lefelé sodró spirálba, és nem az történt, hogy végképp elbátortalanodva bezárkóztunk önmagunkba, hanem megerősödöttünk abban, hogy ki kell nyilvánítanunk az egységünket. A tíz év alatt bebizonyosodott, hogy döntésünk nagyon idő- és szükségszerű volt, 2009. május 22-én kimondtuk, hogy Krisztus a jövő, együtt követjük őt – és ezt kell cselekednünk azóta is, folyamatosan. [...]

Rövid idő ez a tíz év; de azóta nagyon sokat változott a világ. A magyar reformátusok újraegyesülése nem valamiféle dacos erődemonstráció volt, keresztyénségünk megmutatása ennek az elvetemült világnak, hanem belülről éreztük azt, amit János evangéliumában is olvasunk, és amit érdekes módon mindig az ökumenikus imahetekken idézünk, pedig belső igényünk kelletne, hogy legyen: *egyek legyetek*. Nem szoktuk komolyan venni, hogy szomszédos közösségek is tudnak egymás ellen acsarkodni, akár csak egyházmegyék vagy egyházkerületek. Ezt felismerve kell felgerjeszteniünk magunkban annak az igényét, hogy a Krisztustest tagjaiként természetesnek vesszük az egymásra odafigyelést. Sok évtizedet pazaroltunk el. [...] Azt nem lehet

elfelejteni, hogy volt idő, amikor be kellett zárkózunk, de tanulunk kell abból, hogy megkaptuk, amire vágykoztunk. Óriási kincs ez, amelyre vigyáznunk kell.”

A köszönet és hála eleinket is megilleti. Ezt már Bogárdi Szabó István, az MRE Zsinatának lelkes elnöke, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke mondta (párhuzamos interjú, RL): „Hálával tartozunk azoknak a régi egyház-kormányzóknak, akik Trianon után, az 1920-as évek elején Balatonkenesén informális találkozót tartottak, és megegyeztek, hogy csak annyit változtatnak a református egyház rájuk maradt törvényein, amennyit a fennálló hatalom tőlük kikövetel. Ezért nem volt igazán nehéz nyolcvan esztendő után összehangolni a törvényeinket. A rendszerváltás után is voltak erőteljes kísérletek – Magyar Református Tanácskozó Zsinat, Magyar Református Világszövetség – arra, hogy újra integrálják a reformátusságot. Ezek ugyan nem voltak járható utak, de éppen az előttünk haladó fél nemzedék küzdelme, szomorú vagy keserű tapasztalata mutatta meg nekünk azt, merrefelé kell menni. Ők kipróbáltak néhány dolgot, amelyek nem működtek – nekünk már azokat nem kellett kipróbálni. [...]

Van egy sajátos történelmi tapasztalatunk itt, a Kárpát-medencében: ha akarjuk, ha nem, a kommunista rendszer egyházüldözésének tapasztalata mélyen belénk égett. Tudjuk, hogy drága ajándék az egyház szabad működése, az evangélium hirdetésének a szabadsága, hogy már nem kell Bibliákat átcsempésznünk a határon, hanem annyit viszünk át, amennyit csak akarunk. Mindez arra is kötelez minket, hogy leüljünk testvérként egy asztalhoz. A keresztyének üldözéséről mi, magyarországiak már régóta beszélünk ökumenikus fórumokon, emlékszem például a Reformátusok Világszövetsége találkozóra, ahol a többiek csak legyintettek erre, mert úgy gondolták, lokális problémáról van szó, mindenféle rendszerszerűség nélkül. Ma már, ha akarják, ha nem, oda kell figyelni erre. Ám az, hogy a világi médiumok is írják róla, nem biztos, hogy jót jelent nekünk.” Legfeljebb csak szenzációként jelenik meg többnyire a rossz hír. „Ettől nem lesz számukra szimpatikusabb a keresztyénség, nem mutatnak iránta több megértést. Mi, akik egykor üldöztetést, hátrátételt, meghát-

raltatást szenvedtünk, mindenhol hangoztatjuk a keresztyénüldözés rettenetes tényét, és hívjuk is a többieket, hogy jöjjenek segíteni. Amikor a közelmúltban Szíriában voltunk, megrendülve tapasztaltuk, hogy nem azért örülnek nekünk, mert mi olyan borzasztó sok támogatást vittünk oda, hanem azért, mert egyáltalán odamentünk. Lehet nagyon sok pénzt küldeni és nagyon hangzatos nyilatkozatokat tenni, de ők arra vágnak, hogy elmenjünk hozzájuk, odaüljünk az asztalukhoz, velük vacsorázzunk, átöleljük őket, imádkozzunk velük együtt, ott szeressük őket, ahol ők vannak. Gyerekként mi is tapasztaltuk, milyen sokat jelentett, amikor egy-egy német, holland vagy svájci testvérünk belépett a kommunista világba, és átölelt, szeretett minket – mi most ezt visszük tovább, és biztatjuk a többieket, hogy ha már ide nem jönnek, mert nem kell, akkor látogassák meg azokat, akik most szenvednek üldöztetést.”

A keresztyénség/keresztyénség vállalása napjainkban küldetés

A Nagytemplom előtt szinte minden a tíz évvel ezelőtti eseményeket idézte, minthogy az előző napi rendezvények és a későbbi köszöntők, beszédek mindegyike is.

A kétnapos rendezvényen a Kárpát-medence 65 egyházmegyéjéből mintegy tízezer vendég, a Református Egyházak Világközösségének (REV), az amerikai, a kanadai, a luxemburgi magyar református diaszpórák képviselői, egyházi és világi méltóságok, ezernél több fellépő, valamint szépszámú, mosolygó, szolgálatkész önkéntes vett részt. Mi is, csakúgy, mint minden vendég, a 14 helyszínen zajló események közül választhattunk. A legtöbben mégis megnéztük a több mint ötven egyházi szervezet kiállítóházacskáját a Nagytemplom előtti téren. Válogathattunk a kiadványokból, a kézimunkákból, kóstolgathattuk a Kárpát-medence nedűit, köztük a bácskossuthfalviakét is, ízlelgethettünk a tengernyi sajtóból, a füstölt finomságokból.

Tanulságosak voltak a pódiumbeszélgetések is.

Abban valamennyien egyetértettek, hogy megosztott, ellentmondásos világunkban nem lehetünk közömbösek az iránt, hogy a világi média hogyan jeleníti meg az örömhírt, a keresztyén/keresztyén tanítást, az életigenlést. De az

sem mellékes, hogy az egyház elöljárói, képviselői hogyan szólalnak meg. A média nem vevő a nem „elégge érthető” – olykor igen dogmatikus – nyelvre. A jó cím, az érdeklődést felkeltő első mondat minden körülmények között meghatározó. A leégett Ráday kollégium tragikus példája szinte az egész médiafelületet mozgósította, és nagymértékben osztozott a szolidaritásvállalásban, a gyűjtési akciókban. Sokkal bonyolultabb a helyzet, ha hitvédelmi témákról, a kereszténységet/keresztényiséget elítélő támadásokról van szó. E jelenségekkel tudni kell szembeszállni. A hozzászólók szerint a kereszténység vállalása napjainkban küldetés. Világnézeti alapja van: mert miért nem kerülhetett be pl. az EU alkotmányába a kereszténységre vonatkozó fogalom? Az életminőségünket meghatározó jelenségekre kockázatvállalással kell reagálniuk a kereszténységet hittel vállaló újságíróknak. Jelképesen: „Ha vízbe akarunk menni, számítanunk kell arra, hogy vizesek leszünk.” A pódiumbeszélgetés résztvevői azon a véleményen voltak, hogy a megfontolt, bölcs politikushoz hasonlóan egyházi tisztségviselők sem perelnek be újságírókat. Minden cselekedetre a közvélemény reagálása legyen a meghatározó. A változó Európában egyébként is

komoly kihívásokkal kell szembenéznie a Kárpát-medence reformátusságának.

Az egységnap fénypontjára, a délután 3 órakor kezdődő ünnepi istentiszteletre nem maradt talpalatnyi hely a Nagytemplomban (ahol kivétítőn volt követhető a szabadtéri istentisztelet), mégis a legtöbben az alkalmi színpad előtti Kosuth-téren hallgattuk végig a 10 éve újraegyesült MRE igehirdetéseit, köszöntőit.

A pénteken megtartott zsinaton, a gálaesten és a szombati ünnepi istentiszteleten az egyházi méltóságok a résztvevőkkel együtt hálát adtak „a határok által egymástól elválasztott reformátusság összetartozás-tudata, istentiszteleti, tanbeli egysége töretlen fennmaradásáért és erősödéséért”.

„Van okunk hálát adni Istennek, amikor visszatekintünk az elmúlt évtizedben megtett útra, és tovább kell imádkoznunk és dolgoznunk azért, hogy egységünk még több területen megvalósuljon. Hisszük, hogy Krisztus a jövő, ezért együtt követjük őt! Így szeretnénk betölteni küldetésünket, bárhol is éljünk a Kárpát-medencében és a világon” – Fekete Károly, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke a résztvevőket köszöntve így folytatta: „Az MRE egységének kimon-

A Nagytemplomban kivétítőn követték az istentiszteletet

dása nagy jelentőségű, jelképes cselekedet volt 2009. május 22-én Debrecenben. Erőteljes életképek maradtak meg sokunkban: Maréknyi föld, dús lombkoronájú, erős gyökerű, kapaszkodó fa, nyilatkozat egymásért, minden világtáj magyar reformátusait magába ölelő egységesítő menet, felszabadult éneklés, a főteret és a szívünket betöltő úrvacsorai közösség. Ó, mióta vártunk erre! S mióta munkálkodott Isten sok-sok stáción át bennünk és közöttünk, hogy szinte idegszálanként és inanként keltse életre bennünk a reményt: »Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?« (Róm 8,3) [...]

Így szeretnénk betölteni küldetésünket, bárhol is éljünk a Kárpát-medencében és a világon. Azt reméljük, hogy egyre bővülő szolgálataink nyomán, Isten kegyelméből egyre többen fogalmazzák meg a velünk együtt élők közül, hogy: »Hadd tartsunk veletek, mert azt hallottuk, hogy veletek van az Isten!« (Zak 8,23)».

Fekete Károly püspök felhívta a figyelmünket arra is, hogy a jelenlétünk egyben önvizsgálatra hívás: „Hol tartanak most az életfunkciók, mennyire vagyunk fürgék és reakcióképesek? Képesek vagyunk-e együtt örülni az örülőkkel és sírni a sírókkal? Illesztgetjük-e folyamatosan egymáshoz tagjainkat, vagy még mindig húzódozunk egymástól?”

Bogárdi Szabó István, az MRE Zsinatának lelkes elnöke a pénteki (május 17-i) zsinati ülés egyetértésben elfogadott Nyilatkozatát felolvassa, kiemelte: „Tíz évvel ezelőtt Debrecenben erősítettük meg összetartozásunkat mi, magyar reformátusok. Hálát adunk Istennek, hogy az elmúlt évtizedben megtartott bennünket. Szabadságot kaptunk az evangélium hirdetésére és az egyház építésére. Hálásak vagyunk, hogy százéves kényszerű elszakíttottságunk ellenére is megmaradhatott testvéri egységünk.”

Az egységnapj ünnepen Najla Kassab, a Református Egyházak Világközösségének elnöke az egység hídépítő szerepét emelte ki: „A REV szívügye, hogy jó kapcsolat épüljön a világon élő református egyházak között, hogy egymást erősítsük, és együtt haladjunk előre az úton. [...] A ti egyházatok segített megerősíteni a református közösséget Libanonban és Szíriában, hogy a háború közepette is hűségesen tanúskodjunk Krisztus evangéliumáról. Továbbra is azon az úton akarunk járni, amely az igazságosságra és

a békére vezet, mert abban reménykedünk, hogy egymást gazdagítva magával Istennel lehet találkozásunk.”

A református egyház utat és irányt jelölt ki tíz évvel ezelőtt, és ezt követte az állam, a magyar kormány, amikor egy évvel később kiterjesztette a magyar állampolgárság megszerzésének lehetőségét a határokon kívül élő magyarok számára, mondta Gulyás Gergely, a miniszterelnökséget vezető miniszter az MRE közös zsinati ülésén. Kiemelte: „A nemzetünknek nemcsak egyházi szervezetekre van szüksége, hanem élő hitre is. Az az egység, ami létrejött a református egyházban, az állampolgárság megadásával – közjogi értelemben – létrejött nemzetünk számára. Az elmúlt tíz évben intézményesíteni kellett a kapcsolatokat, úgy, hogy közben ne elveszen, hanem megerősödjön a lélek ereje, amivel nemcsak az egyházat, hanem a nemzet egyesítésének az ügyét is szolgáltuk. [...] Európának reformációra, megújulásra van szüksége annak érdekében, hogy megmaradhasson, hogy megőrizhessük keresztyénségre épülő szabadságunkat, emberi méltóságunkat és életformánkat.”

A magyar református egység napja a kormány számára is fontos nap, emlékeztetett Varga Mihály pénzügyminiszter, miniszterelnök-helyettes: „Biztos határkő ez, hiszen azt mutatja, hogy a Kárpát-medencei magyarságban való gondolkodás nemcsak a kormány sajátja lehet, hanem minden olyan közösségé, egyházé és szervezété, amelyik felismeri azt a tényt, hogy a magyarságban csak Kárpát-medencei keretek között lehet gondolkodni. A magyar kormány továbbra is nemzetben, családban, a keresztyén közösségek és alapértékek megerősítésében gondolkodik. Az elmúlt tíz év be tudta bizonyítani azt is, hogy a közösség összefogása meg tudja sokszorozni az erőnket, hiszen a magyar református egyház olyan folyamatokat tudott elindítani, amelyekre korábban vagy nem volt lehetősége, vagy az korlátozott volt. Nekünk, magyaroknak különösen sokat adott a reformáció. Döntő szerepe volt nemzeti egységünk megtartásában, a magyar nyelv és az oktatás fejlődésében, gazdaságunk előrelépésében is. Hiszem, hogy a mában is a protestáns szellem, a keresztyén hit értékei adják azt az erős alapot, amelyre építve folyamatosan eredményesek lehetünk.”

Palánki Ferenc, a debrecen-nyíregyházi római katolikus megyés püspök a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia (MKPK) köszöntését tolmácsolva az egység, a szeretet, az összetartozás jelképeként nevezte Debrecent, a kálvinista Rómát: „Ahogy a katolikusok Rómában, úgy a reformátusok a kálvinista Rómában érzik otthon magukat.”

Megköszönve Debrecennek a szívélyes vendéglátást, a kiváló és hatékony szervezést, Bogárdi Szabó István püspök kiemelte: „Maradandó emlék marad számukra ez a többnapos rendezvény. Barátok, ismerősök találkozhattak újra. Engem is megállított egy kedves pár, akiket 10 éve adtam össze. Most három gyönyörű gyermekkel érkeztek ide. A válasz adott, ez az értelme ennek az egésznek! Ez a három gyermek újra itt lesz, ha felnő, s 100 év múlva pedig az ő gyermekeik. De emlékezzünk azokra is, akik 10-12 évvel ezelőtt bátorsággal megharcolták a nagy vitákat, de már nem lehetnek közöttünk. Azokról a határon túli társainkról is szeretnék megemlékezni, akik a 2004-es népszavazási kudarcunk után nem legyintettek ránk a közönyösség miatt. Amikor odamentünk hozzájuk lógó orral, ők – például Papp Géza kolozsvári püspök – azt mondták: Jövünk, segítünk nektek!”

„A cívisváros története a XVI. században egygyé vált a reformátusság történetével, ezért nemcsak szívből jövő, hanem morális kötelességünk az örökség éltetése, szerepet vállalni a jelenben és a jövőben is a református egység világi eseményeiben” – hangsúlyozta köszöntőjében Papp László, Debrecen Megyei Jogú Város polgármestere. Mint mondta, a világban arról is vitáznak: van-e jelentősége, és ha van, akkor mi a jelentősége a nemzetnek és a vallásnak. „Sok helyen a világban látunk lezárt vagy átalakított templomokat. A református egység napja világosan kijelöli: mi, magyarok hogyan gondolkodunk erről. Szükségünk van a templomainkra. Jelentős fejlesztéseket hajtott végre minden történelmi egyház, részben városi, részben kormányzati támogatásoknak köszönhetően. Itt, Debrecenben, a református negyedben minden épületet teljes mértékben felújítottak az elmúlt 5-6 évben, ez is mutatja az elköteleződésünket nemzetünkért, egyházainkért. [...] Volt idő, amikor a magyar nemzet szinte reménytelen helyzetben, részekre szakadva kereste az esélyt az életben maradásra. Amikor már nincs földi erő, amibe egy nemzet kapaszkodni tud, akkor jön a hit, amely erőt ad a felemelkedésre. A református hit lehetett

Messziről is az ünnepi istentiszteletet hallgatták

a remény a szétszakított nemzetrészek összetartására, és ennek gondolata itt született meg Debrecenben.”

A világban élő 821 millió éhezőre – közülük 151 millió gyermekre – hívta fel a figyelmet Juhász Márton, a Magyar Református Szeretetszolgálat ügyvezető igazgatója, hangsúlyozva: „Sáfárai vagyunk mindannak, amivel kötelesek

vagyunk a szeretet törvénye szerint segíteni a körülöttünk élő, ránk bízott rászorultaknak.” Az egység napi jelképre, a dús lombú fára utalva kívánta: „Legyünk gyümölcsstermő közösség, hogy velünk akarjon tartani a világ. Fel kell ismernünk, hogy a teremtett világban mi a mi felelősségünk, és azt is, mi nem az. A feladatunk, hogy Isten országát építsük a földön – a legnagyobbat, a világ

Sokan a Millenniumi szökőkút, a város újjászületését ábrázoló fénymadár mellett hallgatták a köszöntőket

Úrvacsoraosztás

megváltását Isten Jézus Krisztusban már elvégezte. Azt kívánom, adjuk össze talentumainkat, és Isten indítson bennünket cselekvő szeretetre.”

A tíz évvel ezelőtti ünnepünket idézte a zsinati tagok faültetése a Református Kollégium kertjében. A Kárpát-medence 65 egyházmegyéjének küldöttei szülőföldjükről hozott termőföldet szórta a tölgycesmete gyökerére, hogy közös földben növekedhessen.

Az ünnepi istentisztelet mind a Nagytemplomban, mind az előtte lévő Kossuth-téren nemzeti imánk együtténeklésével és úrvacsoraosztással zárult.

„A lelki egységünket öntöttük szervezeti formába ismét”

Maradékon a református parókiánkon épülő magyar óvoda alapkövének letételekor (június 28.) beszélgettem Halász Bélával, a Szerbiai Református Keresztyén Egyház püspökével az összetartozás, az egység jelentőségéről, valamint nyomasztó gondjainkról is. Az előzmények kapcsán szükségesnek tartotta elmondani:

– Hosszú évek után, 10 évvel ezelőtt, 2009. május 22-én volt az első nagy összejövétel Debrecenben, és most, 10 év után a második. Habár az öt éves évfordulóra is volt egy kisebb jellegű összejövétel Debrecenben, de most tízezernyi református gyűlt össze, nemcsak a Kárpát-medencéből, hanem több kontinensről is.

A református egyházunkban mindig megmaradt a lelki egység. Tehát nem mondhatjuk azt, hogy akár a Trianon előtti vagy akár a Trianon utáni református egyházban nem lett volna lelki egység. Ismerjük a XX. századi történelmi eseményeket: Trianonnal az újonnan meghúzott határok választottak el bennünket egymástól. Ezt követően az utódállamokban különböző egyházi szervezetekbe tömörültünk, és ma 10 egyházkerületben élünk a Kárpát-medencében. Minden országban többnyire egy jött létre, Magyarországon természetesen 4 egyházkerületünk van, Erdélyben pedig kettő, tehát két egyházmegye. Kárpátalján, Felvidéken egy-egy egyházkerületben élünk. A kilencvenes évek történései azonban ismét beleszóltak a történelmi Délvidék, így a reformátusság életébe is. A Jugoszláviai Református Keresztyén Egyház (JRKE) a '90-es évek folyamán kettészakadt, ugyanis nem a mi akara-

Halász Béla

tunk szerint történtek a dolgok. A délszláv háború hozadékaként Horvátország elvált Szerbiától, és ezzel egy újabb határ keletkezett közöttünk. Az ilyen történések természetesen nagy megpróbáltatásokat jelentenek egy közösség számára, így a református egyház számára is.

Tíz évvel ezelőtt a többi között a mi egyházunk is, a Szerbiai Református Keresztyén Egyház (SZRKE) – a JRKE jogutódjaként – ünnepélyesen aláírta a közös nyilatkozatot, miszerint a lelki egység mellett szervezeti egységben is szeretnénk élni. Hiszen egy nemzethez tartozunk, egy az anyanyelvünk, a hitvallásaink is ugyanazok, sőt mi több az egyházi jog sem különbözik nagyon egymástól. Valójában egy egyház vagyunk. Az egyházi vezetőink szükségét látták annak, hogy valamiképpen ezt szervezeti formába öntsük. Azóta is azon dolgozunk, hogy egyházainkat mind közelebb hozzuk egymáshoz, például az egyházjog területén, de az egyházi élet más területén is igyekszünk megvalósítani az egységet. Ebben a mai világban, amelyben élünk, nagyon nagy szükség van arra, hogy a keresztyének, és így a keresztyénségen belül a Magyar Református Egyház mind szorosabbra fűzze kapcsolatait. Tudjuk, hogy a XXI. század nagy kihívások elé állít bennünket. Ismereteink szerint a keresztyénség, gondolom, nemcsak a „harmadik világban”, hanem itt, Európában is elnyomott

helyzetben van, hiszen újabb és újabb ideológiák születnek, amelyek a keresztyén értékeket igyekeznek háttérbe szorítani. Ebből a helyzetből az *egyetlen egy kiút: az egység*. Mi, magyar reformátusok ezt felismertük, és én úgy érzem, hogy nagyon jó úton haladunk, hogy ezt az egységet erősítsük, és hogy ezzel is bizonyosságot tegyünk az egyház uráról: Jézus Krisztusról. *Csakis egy egységes magyar református egyház tud párbeszédet folytatni a katolikus egyházzal, az ortodox egyházzal, és így az együttműködésünk jobb lehet a többi felekezettel is.*

Püspök Úr, Ön ott volt Debrecenben a magyar református egység napjának valamennyi előrendezvényén. A Generális Konventen, az MRE közös zsinati ülésén is. Miben állapodtak meg, döntéseik mit jelentenek az SZRKE számára?

– Székely Károly főgondnok úrral együtt országos egyházunk képviselőiként vettünk részt a Generális Konventen (május 17.) és másnap a közös zsinaton. Egy újabb részt fogadtunk el az egyházjogból, amelyet mindegyik egyháztestnek a zsinati tanácsa és a zsinata jóváhagyott. Az egyházjognak a harmonizációjáról van szó. Valójában a lehetőségeink szerint szeretnénk egy olyan közös egyházjogot megalkotni, amely a

különbé országokban élő magyar reformátusok számára elfogadható lesz. Ez egy hosszadalmas munka, nem lehet egy zsinaton, egy közös zsinaton azt létrehozni. Mindnyájunk előtt világos, hogy az elmúlt 100 év nyomai mindmáig jelen vannak egyházi életünkben. Szerbiában élni nem ugyanazt jelenti, mint Ukrajnában, ahol kárpátaljai testvéreink élnek, vagy a Felvidéken, vagy Erdélyben. Külön országokról van szó, amelyeknek megvannak a világi törvényei, és logikus, hogy az egyházi törvényeknek alkalmazkodniuk kell az illető ország törvényeihez. Tehát mi nem hozhatunk olyan döntést, egyházi szabályrendeletet, amely nincs összhangban az adott állam alkotmányával, az alaptörvényével. Mint mondtam, ez nem megy máról holnapra, mert mi, keresztyének nem élünk légüres térben. A mi példánkat említtem itt a Délvidéken, Vajdaságban. Tudjuk, hogy Szerbiában élünk, és tisztában kell lennünk saját helyzetünkkel. Azt is tudjuk, hogy Szerbia lakosai a legutóbbi népszámláláson kifejezheték vallási hovatartozásukat is. Most nem külön a reformátusokról beszélek, hanem a protestánsokról általában. Köztudott, hogy a keresztyénségnek/kereszténységnek három nagy vonala van. A legnagyobb a római katolikus, utána az ortodox, és mi, protestánsok, akik különböző részekre szakadtunk. Tehát Szerbiának alig több

Püspökök az ünnepi istentiszteleten

mint fél (0,5-0,6) százaléka protestáns, és ezen belül, mi, magyar reformátusok még kevesebben vagyunk. Mi ebben az országban élünk, és természetesen ennek az országnak is van alkotmánya, vannak törvényei, és a mi egyházi alkotmányunk mint szabályrendeletünk is összhangban áll az ország törvényeivel. De mindenestre még sok mindenben lehet általános érvényű, valamennyiünkre vonatkozó egyházjogot megfogalmazni, közös jogi döntéseket hozni, mert valamikor is egy egyház voltunk. Trianonig egy országban éltünk, az Osztrák–Magyar Monarchiában, és közösek voltak az egyházi törvényeink. Habár én sokat beszélek az egyházi törvényeinkről, igaz, hogy nem ez a lényeg. Az egységre, annak megélésére vonatkozólag sokkal fontosabb a testvéri kapcsolat, az élő testvéri kapcsolat, olyan, amelyet átélhettünk Debrecenben is. Hiszen a Kárpát-medence minden gyülekezetéből érkeztek Debrecenbe vendégek, ahol együtt emlékeztünk, együtt imádkoztunk és együtt énekeltünk. Ezzel is kifejeztük, nemcsak a nemzetünk irányába, hanem a világ irányába is, hogy mi egy egyházhoz tartozunk, azon belül egy nemzethez. Hiszen tudjuk azt, hogy a Kárpát-medencében a Magyar Református Egyház nagyon beleépült a magyar kultúrába, a magyar irodalomba, mert a református egyházunk legnagyobb részben itt, a Kárpát-medencében óriási többségben magyar. Nem azt mondom, hogy nincs olyan református itt, a Kárpát-medencében, aki nem a magyar nemzethez tartozik. Vanak a Kárpát-medencében olyan részek és települések, amelyekben a reformátusoknak nem a magyar az anyanyelvük, de ez elenyésző. Tehát, amit mi ebben a majd 500 évben az egyházi élet terén lassan elértünk, az beivódott a magyar kultúrába, a magyar irodalomba. Azt is mondhatnám, hogy a reformátusság, a reformátussághoz és a magyarsághoz való tartozás szinte összeforrt, egybeolvadt. Saját példám is említhetem. Pancsova községben, Hertelendyfalván élek. A mi egyháztagjaink, de általában a magyarok is, akik nem reformátusok, tudják, hogy én református lelkész vagyok. Viszont a szerbeknek leegyszerűsítve én magyar pap vagyok, sőt, mi több, amikor Belgrádban voltam, a kormányzati épületben ültem egy kabinetben, és nagyon jól tudta az a bizonyos közéleti személyiség, hogy én ki

vagyok, mégis, amikor csörgött a mobiltelefonja, elnézést kért tőlem, és azt mondta a telefonba: „Bocsánat, itt van nálam a magyar püspök, majd felhívlak később.” Szerb nyelven mondta, természetesen. Nagyon elcsodálkoztam ezen, mert nagyon jól tudja, hogy református vagyok, és ő járatos is a vallástörténetekben.

Hosszú évszázadokon keresztül alakult ki ez a kötődés a magyarsághoz a református egyházban. Számunkra azért fontos, hogy megmaradjunk magyarnak, mert ez egyben biztosíték is, hogy nagyobb esélyünk van, hogy megmaradjunk reformátusoknak. Én mint szórványlelkész állíthatom, hogy első lépésként a magyar anyanyelvét veszíti el a gyerek, jórészt a családi és egyéb körülmények, környezeti hatások miatt. A második lépésben elvesz az egyház számára is. Erről nincsenek statisztikai adataim, de a több mint 30 éves szolgálatom alatt szerzett élettapasztalatom mondatja velem szomorúan, hogy ez így van.

Sorsfordító lehetőség is lehet az elmúlt tíz esztendő. A Magyar Református Egyház jelképes fájának gyökerei, szerteágazó ágainak lombzatai szinte ezt sugallják. A megannyi maréknyi termőföld, amelyet valamenynyien magunkkal vittünk 2009. május 22-én szülőföldünkről Debrecenbe, azóta élteti az egység szimbólumává lett fát, erősítve a hitünket is általa. Felemelő érzés volt ezt a helyszínen is megtapasztalni. A sokfelől jöttek jó része népviseletben, zászlókkal, egyházmegyéjüket, gyülekezetüket jelző feliratokkal vonult a Nagytemplom elé. Az SZRKE-ből nagyon szerény számban, egy busznyi vettünk részt a jelentős eseményen. A törésvonalainkat jelzi ez a viszonyulás? Ilyen körülmények között mit jelent/jelenthet az MRE egységnapjának ünnepe a délvidéki/vajdasági reformátusok számára? Mi a véleménye, mit tehetnénk azért, hogy ezt az egységet itt mi jobban megéljük?

– Elsősorban olyan egyházi vezetőkre van szükség, itt beleértve a lelkészeket is, református lelkészekről beszélünk, akik elhivatottak, akik nem a saját karrierjüket akarják építeni az egyházban, nem önzően állnak a szolgálathoz, hanem a közösségnek az érdekeit a saját egyé-

ni érdekeik elé tudják helyezni. Nos, ez nagyon sok esetben nincs meg. Arra hivatkozva mondom, hogy én vagyok az egyik legidősebb lelkipásztora Délvidéknek, aki még szolgálatban van. Tapasztalatom szerint nagyon sokszor nem a református népünkben van a baj, nem a református egyháztagok okozzák köztünk a szakadást, a konfliktusokat, hanem bizonyos egyházi személyek. Mondjuk ki: az egyházi vezetők azok, akik képesek kirobbantani a viszályokat, a vitákat, csakis azért, hogy ők abból egyéni hasznot húzzanak. Természetesen, amikor haszonról beszélek, akkor nemcsak anyagiakra gondolok, hanem más haszonra is. Nagyon elszomorító, hogy vannak olyanok közöttünk, reformátusok között, akik a Szentírást, Isten igéjét nem iránytűként, irányelvként hirdetik, tanítják, és nem is aszerint élnek. Ezt nem szabad palástolnunk, takargatnunk.

Új reformációra van szüksége az egyháznak. 2017-ben emlékeztünk meg a reformáció 500. évéről, és elfelejtettük, hogy a reformáció az nemcsak egy történelmi esemény, hanem újra és újra meg kell újulnunk. Sajnos, nálunk a Délvidéken ez kiváltképpen látható, mégpedig azért, mert csak kisközösség vagyunk. Szórványközösség voltunk még Trianon előtt is ezen a területen, nem csak Trianon után lettünk azzá. Itt sokkal jobban érződik az, hogy valamiképpen megrekedtünk valahol a *múlt időben*. Isten Igéje az mindig aktuális, viszont a történelem folyamán a körülmények változnak, noha Isten Igéje ugyanaz marad, és nekünk, lelki pásztoroknak úgy kell tolmácsolni, úgy kell hirdetni Isten Igéjét, hogy az része lehessen mindennapi életünknek. A *keresztyénség nem elméleti vallás*, mi, reformátusok külön ki szeretjük emelni: *a keresztyénség az nem egy elmélet. A keresztyénség életvitel, vagyis gyakorlat. Pontosabban: mindennapi gyakorlatná kellene válnia. Ennek hiányát kivált itt, a Délvidéken, Vajdaságban és Horvátországban élő reformátusok körében tapasztalhatjuk a leginkább. Keresztyén hitünk, vallásunk nem hatja át a mindennapi életünket. Úgy mond „vasárnapi keresztyénekké” válunk mindinkább, sajnos, már nagyrészt.* Sokan úgy gondolják: „Azért a templomban hetente egyszer, egy órán át keresztyénként igyekszem viselkedni, vagy esetleg a nagy ünnepeinkkor, amikor elmegyek a templomba...”

De utána, hogy mit csinálnak, hogyan viszonyulnak a presbitergyűlésekhez, a zsinathoz, vagy hogyan vélekednek az egyházzal, és miként igyekeznek az egyház javát előremozdítani – abból már sokszor hiányzik a keresztyén hozzáállásuk. Mert ránk, keresztyénekre nem jellemző a konfliktus, a veszekedés, a háborúság szítása. De sajnos ettől mi, délvidékiek nem vagyunk mentesek. Horvátországban szinte ugyanilyen gondokkal küszködik a mi anyaszentegyházunk, mint mi itt, Vajdaságban. A problémákat, a bajokat hasonló jellemű személyek okozzák.

Visszatérve a magyar református egység napjára Debrecenben nagyon is érződött a keresztyén egység megélése. Azok, akik ott megjelentek – jelképesen: kicsik és nagyok – valamennyien igenis imádkoznak és dolgoznak az egységért, az összetartozás erősítéséért. Szerte a Kárpát-medencében nagyon sok reformátust megismerhettem, olyanokat, akik híven követik Jézus Krisztus tanítását, és egyben továbbépítik az egység útját a jövő nemzedékek számára. Egy pillanatra sem téveszthetjük szem elől, hogy nem gondolhatunk önző módon csak a jelenünkre, a mi életünkre.

Debrecen számomra nemcsak azért volt nagy élmény, mert sok hittestvéremmel találkoztam, hanem azért is, mert reménységgel töltött el a keresztyén szellemiségben növekedő megannyi kisgyermek és fiatal jelenléte, az, hogy utánunk is jönnek olyan generációk, nemzedékek, amelyek szívügyüknek tekintik majd az egyházat, az örömhír, a keresztyén szeretet éltetését.

Napjaink valóságával szembeesülve, csakúgy, mint a múlt században, a szocializmus idején, az tapasztalható, hogy nem előnyös aktív keresztyénnek lenni. Mondjuk ki őszintén: Európában ha valaki komolyan megvallja, nyilvánosan vállalja a keresztyén hitét, legyen az katolikus, pravoszláv vagy református, teljesen lényegtelen, azon az emberen egyszerűen „átnéznek”, lenézik őt. Pedig mi azt gondoltuk, legalább is azt hittük az „úgynevezett” rendszerváltáskor (már amennyire rendszerváltásról beszélhetünk 2000 októberét illetően), hogy az minőségi változásokat hoz egyházi életünkben is. A rendszer bizonyos értelemben változott, de az emberek maradtak. Remélni szeretném, hogy mielőbb rádöbbenünk a keresztyén anyaszentegyházban, és így mi, re-

formátusok is, hogy nem elegendő csak külsőleg változtatni a dolgokon. Elengedhetetlenül szükséges, hogy az ember, így a keresztyén ember, tehát a református is, belülről, lélekben változzon meg. Ezt nevezzük mi, keresztyének egyházi nyelven megtérésnek. Sokak szerint ez „csak” egy kegyes kifejezés, holott a megtért ember az egy megváltozott ember, a Krisztusban újjászületett ember, akinek nagyobb hite és nagyobb reménysége van. Azért is fontos ezt napjainkban kihangsúlyozni, mert a nemzetünk sorsáról, a keresztyénség jövőjéről van szó. És mert mégiscsak a magyar református egységről beszélünk, és mi, reformátusok a magyar nemzet szerves részei vagyunk. De az sem mellékes, hogy mi egy olyan környezetben élünk, ahol a depresszió, a sötéten látás, a kilátástalanság uralkodik az emberek szívében hosszú évtizedek óta. A félelem az, amely rabul ejtette az időseket, de a fiatalok nagy részét is. De ha megtapasztaljuk és átéljük a krisztusi szeretetet, az kiűzi belőlünk a félelmet. A krisztusi szeretet megvallásával a félelem kiszorul mindennapi életünkéből. Mert mikor fél az ember? Amikor nagyon gyenge a hite, vagy ha nem hisz, akkor fél. A hitetlen ember joggal fél, és joggal aggódik, hogy mi lesz holnap, mi lesz holnapután. *„Mi történik velem?”* – kérdezi minduntalan önmagától. A hívő ember, aki tudatában van annak, hogy *„mind életemben, mind halálomban nem önmagamé vagyok, hanem az én Megváltómé, Jézus Krisztusé”*, teljesen másként néz a holnap elébe és a jövőbe. E keresztyén tanításnak kellene meghatároznia mindennapi életünket. Sajnos, mi gyarló emberek vagyunk, esendők, és nagyon sokszor nem ismerjük fel az igazi veszélyt, hanem a képzelt veszélyektől félünk. Felhoznék egy példát. Ma is érintettem az igehirdetésemben, Maradékon (2019. június 27-én), hogy a számok bűvöletében élünk. Számolunk és összehasonlítunk. Hát igen, tíz évvel ezelőtt többen voltunk, mint ma. A statisztika kegyetlen valóság. A '90-es években itt, Vajdaság területén több mint 480 ezren vallották magukat magyarnak. Ma, jobban mondva, a 2011-es népszámlálás szerint, ha jól emlékszem, körülbelül 253 ezren vallottuk magunkat magyarnak. Óriási a veszteség. Csak én mindig felteszem a kérdést is: *„Vajon én most keresztyén vagy hitetlen ember vagyok?”* Mert a keresztyén ember nem a

számok bűvöletében él, nem kezd el számolni, nem a matematikában, nem a statisztikában, hanem a Szentháromság Istenében hisz. Az ő kezében van minden hatalom égen és földön. És ha a kezében van minden hatalom, égen és földön, akkor nekem nem kell aggódnom. Még a statisztika, a számok miatt sem. Ezen kellene valamiképpen átlépnünk, és a keresztyének közötti egységet ápolnunk, küzdenünk, harcolnunk érte a Szentírás tanításai szerint. Nemcsak nekünk, reformátusoknak a Kárpát-medencében, hanem szerte a világban, hogy egységre törekedhessünk. Ezért mind szorosabbra kell fűznünk a kapcsolatainkat, hogy közösen léphessünk fel. *Ne szólamként hirdessük, hogy egységben van az erő, hanem cselekedeteinkkel.*

A nyugati misszió jelentőségét megtapasztalhatta a délvidéki reformátusság, jobbra az egyházon belül, a XX. század elején, a határok megváltozásával a trianoni diktátum után. Világi vonatkozásban szinte észrevétlenül működtek együtt a gyülekezeteinkkel a kilencvenes évek elejéig. A törésvonalak mintha kifejezettebbé váltak volna az ezt követő időszakban. Úgy tűnik, hogy a keresztyén missziók is tanácstalanok az újabb megpróbáltatásokkal szemben. Mit kellene tenniük, hogy újra eredményesek lehessenek, és hogy az örömhír, a szeretet hirdetésével annyira megerősödhesse, hogy ne jelentessen kihívást a migráció, a bevándorlás? Tudom, hogy az egyház ezt a kérdést egyedül képtelen megoldani. Más kérdés, hogy azok, akik döntéspozícióban vannak Európában és általában a világban, akik befolyásolhatják az életünket, hogyan viszonyulnak ehhez a kérdéshez. Felismerik-e a mindent megváltoztató lappangó veszélyt? Vagy valami egészen más lehet a háttérben? Mindennek ellenére, ha meg szeretnénk őrizni a keresztyén kultúránkat, az egységre való törekvésünknek új szerepet kell betöltenie az életünkben.

– Jogosnak érzem itt a kérdést is: *„Miért torpant meg a keresztyén misszió, amely a XIX. században átgondoltan indult el, és szép eredményeket ért el?”* Emlékszem, egyháztörténetből foglalkoztunk ezzel a kérdéssel annak idején. Ez nagyon régen volt, amikor még teológiára

jártam Budapesten. Máig érvényes, értékes magyarázatot kaptunk rá. Saját meggyőződésem, tapasztalatom is igazolta az akkor tanultak helytállóságát, ezért a magaménak is tartom.

Mi történt valójában a nagyon szépen elkezdődött keresztyén misszióval?

– Úgy tűnt, hogy néhány évtized után a keresztyénség „uralkodó” vallássá lesz a világban még a XIX. században. Minden jel szerint meghatározó vallás látszott körvonalazódni, mivel eredményesen tevékenykedett a keresztyén misszió. Hogy mégsem valósult meg, két egyház: a katolikus és a református példáján próbálom, kissé leegyszerűsítve, elmondani. Megjelennek a harmadik világban a bennszülöttek között a katolikus és református misszionáriusok. A református misszionáriusok Jézus Krisztusról beszélnek, a katolikusok úgyszintén. De ugyanakkor egymás ellen is beszélnek, jobban mondva uszítanak. És a szegény bennszülött pogány nem tudta mire vélni a dolgot. Egyazon Jézus Krisztusról beszél mind a két egyház misszionáriusa, meg a szeretetről, a megbocsátásról, az egymásra való figyelésről... Ha Jézus Urunkról beszél a misszionárius, nem mondhatjuk, hogy a háborúság, a konfliktusok, a viszályok, a veszekedések pártján van. Sehol, egy gyülekezetben sem kérdőjeleződött meg ez a kezdetben. Egy idő után a misszióban mégis megjelent, megrendítette a közösséget, és komoly problémát okozott. Mint láthatjuk, mára ez a kérdés sokkal összetettebb lett. Tessék megnézni, mi történik most a XXI. század elején. Az emberek azon kezdenek csodálkozni, hogy az iszlám ennyire előretört. Azt kérdezve, hogy létezik ez. Nagyon egyszerű rá a válaszem: az iszlám egységes. Az iszlám kihasználta azt az üres teret, amelyet a keresztyénség ott hagyott neki. Tehát ez a mi bűnünk, keresztyéneké/keresztyényeké. Nem szabad szépíteni, nem lehet azt mondani, hogy tévedés volt. Ez hiba volt! Én szeretem a dolgokat nevének nevezni. A keresztyének bűne az iszlám térhódítása a világban. Mert teret adtunk a különböző más vallásoknak, amelyek elfoglalják a mi területeinket. Nehogy azt gondoljuk, hogy ennek nem mi vagyunk az okozói. A többi között ezért van szükség a keresztyén egység megvalósítására.

A Kárpát-medencei és jórészt a világ reformá-

tussága 2009. május 22-én közös alkotmánnyal erősítette meg egységét. És lett ismét egységes magyar református egyházzá. Így tud egységesen betagozódni a világméretű keresztyén közösségbe.

Az ökumenikus együttműködés, az ökumené meghatározó lehet-e a keresztyén/keresztyén egység megvalósításában a felekezetek között? Ha az ökumenikus együttműködés jobb lenne az egyházak között, vagy ha újra át lehetne gondolni, szinte megreformálni, ahogyan Ön is utalt rá, megerősödhet-e a keresztyénség?

– Sohasem egy szuperegyházra gondoltam az ökumenizmussal kapcsolatban. Fiatalkorom óta, amióta egyházi jövőképpel foglalkozom, soha nem gondoltam, hogy az ökumené majd összegyűjti az összes keresztyént, és egy nagy egyházban, egy nagy szervezeti egységben, boldogan élünk. Úgy vélem: ez utópia. Utópia azért, mert mi azonkívül, hogy egy egyházhoz tartozunk, egy nemzethez is tartozunk, egy országban élünk, van valami családi háttérünk. Vannak hagyományaink, reformátusként mondom: *nem szent hagyományokra gondolok*. Nem azt mondom, hogy a hagyomány egyenlő a Szentírással, arról szó sincs, de bizonyos hagyomány van. A szokásaink is kialakultak. Például a mi kis délvidéki református egyházunkban, egyházközségeinkben, gyülekezeteinkben különböző szokások alakultak ki – akár temetés, akár istentisztelet alkalmával stb. –, amelyekről már azt lehet állítani, hogy hagyománnyá lettek. Vegyünk egy példát: van, ahol az istentiszteletet a 90. zsoltár éneklésével zárjuk, máshol a nemzeti imánkkal, a himnusszal. Tehát ezek különböző helyi szokások, amelyek nem lényegesek sem az üdvösség kérdésében, sem a hit tisztaságának kérdésében. Ezek inkább úgy mond *az egyházi szabadsághoz* tartoznak.

Az ökumené, szerintem, azt jelenti, hogy a keresztyén egyházak gyakorlatilag közösen lépnek fel bizonyos általános érvényű keresztyén érdekek megvalósításáért. Egy ország területén, így Szerbiában is, különböző történelmi egyházak működnek. A legnagyobb a szerb ortodox egyház, utána következik a római katolikus egyház, majd a szlovák evangélikus egyház, a negyedik

helyen vagyunk a keresztyének felsorolásában mi, reformátusok. Idesorolnám az iszlám és a zsidó közösséget is, mert bizonyos társadalmi kérdésekben együtt kellene működnünk, és egységesen kellene fellépünk. Akár a kormánzzal szemben is. Csak az a probléma, hogy nemcsak nálunk, Szerbiában nem valósul meg zökkenőmentesen az ilyen jellegű együttműködés, hanem Európában sem. Nem jobb a helyzet világviszonylatban sem. Egyszerűen még a saját érdekünkben sem tudunk egy keresztyén közösséget alkotni. Jóllehet, közösen kellene kimondanunk: hitünk szerint mi a megengedhető és elfogadható. Az ökumené a társadalomban való munkálkodásunkat, tevékenységünket kellene hogy jelentse az egyházjog érvényesítéséért. Ennek érdekében egységesen kellene kiállnunk. Én nem szeretem, amikor képmutatón azt mondjuk: „Hát én keresztyén ember vagyok, vallásos vagyok, ezért semmi közöm a politikához. Szent ember lévén nem foglalkozom olyan csúnya dolgokkal, mint a politika.” Kérem szépen, a politika sem az ördögtől adatott, és mi, keresztyének konkrét társadalomban élünk, ahol többek között szükségünk van az érdekeink érvényesítésére. Ne legyünk annyira naivak, hogy nincsenek olyan érdekek, amelyeket másként nem, csak a politika terén tudunk érvényesíteni. Amikor megválasztottak püspöknek, interjút adtam egy szerb televízióknak. Az egyház és politika téma is terítékre került. A saját véleményemet

mondtam el erről, a fiatal műsorvezető adás után, mert élő adásban voltunk, azt mondta: „Ilyen őszintén még egyházi személy nem beszélgett velem.” És nem ismételte meg azt, amit én mondtam, vagyis hogy a református egyháznak, az én meglátásom szerint, igenis vannak politikai érdekei Szerbiában, és azt igenis képviselnünk kell. Természetesen minden egyháztagnak megvan a saját politikai akarata, mindenki arra szavaz, azt választ, akit támogatni akar. A mi politikai érdekeink nem egyenlők bizonyos pártnak az érdekeivel, különbséget kell tennünk. Amikor azt mondom, hogy vannak politikai érdekeink a társadalomban, az nem azt jelenti, hogy egy konkrét pártnak a tagjai kell hogy legyünk, vagy annak programját kellene elfogadnunk. Mert olyan párt, amely az egyház érdekeit képviseli tisztán, olyan nincs. Nem ismerek olyan pártot Európában (kevés kivétellel), amely a keresztyén értékeket képviselné.

Az Európai Unió alkotmányában sem egyértelmű a keresztyén örökség meghatározása.

– Igen. Az ökumenikus együttműködést éppen az ilyen jellegű kérdések esetében tartanám nagyon fontosnak. Az egyházi vezetőknek, sőt mi több a vallási vezetőknek ezeket a témákat kellene megbeszélniük, és a közös érdekeket egységesen képviselniük.

Visszatérve ismét a debreceni eseményekre és a református egységre, azért is örülök a többi

Stanyó Károly fotói

Debrecenben, visszaindulásra készülve

között annak, hogy az egységünk mind jobban erősödik, mert így egységesen nagyobb erőt képviselünk a társadalomban. Az egység „kiszélesedése” előtt is reformátusok is voltunk, de a megváltozott körülményekkel szilárdabbaknak látom a lehetőségeinket még a magyar nemzetben belül is. Azt gondolom, hogy nemcsak mi, a Szerbiai Református Keresztyén Egyház tagjai érezzük ezt, hanem a nagy egyháztestek is érzik ennek a súlyát és lehetőségét. Egységes kiállásunkkor jobban figyelnek szavunkra mind az egyházi, mind a világi méltóságok, mintha ezt külön-külön tennék.

Maradékon egy jeles eseménynek voltunk a szemtanúi és részesei. Bizonyágtételként éltük át a magyar óvoda építésének alapkőletételét. Mintha tetten értük volna a megújulás egy kis, de mégis meghatározó láncszemét. Tudjuk, hogy csaknem négy évtized után kezdődött meg újra a magyar nyelv intézményes oktatása a helyi iskolában, a 2015-ben megnyílt összevont tagozaton, az alsósok számára. Az óvodai nevelés már előtte elkezdődött a református parókiánkon, miután a fiatal lekipásztor, Halász Dániel 2012-ben megérkezett a családjával. Reménykeltő ez a támogató összefogás, amely az óvoda építését övezi. Sokat jelenthet nemcsak Maradéknak, hanem a Szerémségben élő magyaroknak és mindazoknak, akik újra szeretnék tanulni anyanyelvüket, vagy meg szeretnének tanulni magyarul, minthogy erre is van példa. Jó lenne, ha a környező falvakból is ide tudnának járni a gyerekek, és ha mielőbb megoldanák az utaztatás kérdését. A gyerekek nagyobb számú jelenlétével erősödhet meg a magyar óvodai központ Szerémségben. Az eddig elérték alapján, az alapkőletételével együtt, mint ahogyan azt Ön is kiemelte, erre minden esély adott a magyar kormány határozott, valamint a vajdasági, tartományi és a szerbiai kormány támogatásával.

– Nos, Maradék egy gyakorlati példa. Jelzi, hogy az egyház a közösség szerves része. Nem a közösségtől való elkülönülés a lényeg, tehát nem azt jelenti, hogy egy gyülekezetnek, legyen olyan kicsi is, mint a maradéki református gyülekezet, góttóban kell élnie. Maradék bizonyítja:

keresztyénségünket, reformátusságunkat igenis a környezetünkben kell megélnünk, és erről kell bizonyosságot tennünk. Jellemző Maradékra, a maradéki igaz kis gyülekezetünkre az összetartás, nem tört ki „háborúság” közöttük. Habár tudjuk, hogy kisebb közösségekben is történtek már komoly összetűzések. Maradékon egységes a gyülekezet. Bár voltak próbálkozások ennek megtörésére. Kívülről, úgymond „oldalról” igyekeztek megbontani ezt az egységet, soha sem sikerült nekik. A maradékiakat nemcsak az utóbbi tíz évben, hanem korábban is jellemezte az egység. Keresték egymást, és egymásra találtak. Egymásba kapaszkodtak, és annak ellenére, hogy Maradék Vajdaságban a legkisebb települések közé tartozik, mégis fennmaradt itt a református gyülekezetünk. Fennmaradt, és jellemző rá, hogy a fiatalok nem hagyják el Maradékot. Nem is tudnék olyan fiatalot megemlíteni, aki elhagyta volna ezt a közösséget, és elment volna Németországba, Nyugatra, ami mostanság „divatban van”. Pedig nekik is megvan a lehetőségük a magyar állampolgárságra, vagyis a kettős állampolgárságra. Ezért is látom úgy, hogy ez a közösség valamiképp szilárd talajon áll. Az igaz, hogy nem mondhatjuk, hogy Maradékon a gyülekezetünk az elmúlt 120 év alatt számbelileg nagyon megnövekedett volna, de azt sem mondhatjuk, hogy annyira veszített volna tagságából, mint az „ügynevezett” nagy gyülekezeteink és a többi református gyülekezetünk. Ez egy nagyon érdekes jelenség, itt van közel Újvidék, az ottani összetett helyzet, amire lehet találni magyarázatot. De ne felejtsük el, Vajdaságban, Szerbiában élünk, tehát az életfeltételeink körülbelül ugyanazok. De ha van egy olyan egység, mint amelyet ez a maradéki kis közösség megmutatott, az a jövőnk megmaradásának záloga. Nemcsak az utolsó esztendőkből volt látványos a növekedés, hanem azelőtt is valamiképpen, hiszen fennmaradt ez a közösség. Emlékezetem szerint 1978-ban szűnt meg a magyar oktatás Maradékon. Néhány éve, az összefogásnak köszönhetően, újra indult magyar osztály. Természetesen egy ilyen kis közösségben csak néhány gyerekről van szó. De akkor is, ez eredmény. Hiszen azt jelenti, hogy ezt máshol is meg lehetne tenni. Csak az a kérdés: van-e hozzá elég hitünk? És ha van hozzá elég reménységünk, akkor kellene

hogy legyen elég akaratunk is! Hogy visszafordítsuk ezeket a negatív dolgokat, amelyek gyülekezeteinkben, egyházainkban történnek. Ahhoz elsősorban *egységre* lenne szükség. Úgy érzem, hogy jelenleg semmi sem tudná ezt az egységet megbontani Maradékon, annak ellenére, hogy kevesen vannak, mégis majdnem minden református rendezvényen képviseltetik magukat a Kárpát-medencében. Érdeklí őket az egyházi élet, a falu határain kívül is, tehát nemcsak ebben a kis faluban gondolkodnak, hanem ők valóban érzik, hogy a Kárpát-medencéhez tartoznak.

Püspök Úr, a többi gyülekezet hogyan viszonyul a maradéki gyülekezetünk eredményéhez? Elvártuk volna, hogy ezen a történelminek is minősíthető eseményen jelen legyenek legalább azoknak a gyülekezeteknek a képviselői, amelyekben szintén működik óvoda.

– Különböző okoknál fogva, különböző kifogásokkal jó néhány nagygyülekezet nem képviseltette magát Maradékon. Nem vagyok ítélő bíró, és ne tessék az én szavaimat bíraskodásnak venni, de ez is mutatja, hogy mennyire érdekel bennünket az *egység*. Teljesen eltérő példát hoznék fel, hogy érzékeltessem, mire is gondolok. A hertelendyfalvi katolikus imateremnek a Szentháromság ünnepén (Festum Trinitatis, az egy Isten – az Atya, Fiú, Szentlélek – ünnepét a pünkösöd utáni első vasárnapon tartják) van a búcsúja. Ha csak tehetem, én mint református, odamegyek, és a legtöbbször megtehetem, mert a Szentháromság vasárnapjának délutánján tartják. A református híveink tiszteletüket teszik abban a kis közösségben, mert a katolikusok Hertelendyfalván még nálunk is kevesebben vannak. De azért, mert egy a hit, egy a keresztség és egy nemzethez is tartozunk, mi ezt megtehetjük. Maradékon is a hertelendyfalvi gyülekezetünk képviseltette magát, mi lehettünk a legnagyobb számban ideérkezett delegáció. Mi jöttünk el legtöbbször az óvoda alapkövetelésének az ünnepségre, mert érdekel bennünket Maradék. „*A világ arról fog megismerni benneteket, hogy hozzám tartoztok, ha szeretni fogjátok egymást*”, mond-

ta az Úr Jézus Krisztus. És ezt az Igét említve én azért feltenném a kérdést: *Mennyire szeretjük egymást, ha nincs hitünk egymásban?* Tessék elképzelni, ha én azt mondanám a kisunokámnak: Nagyon szeretlek téged kisunokám, de nincs időm rád. Azt gondolom, hogy mi, reformátusok valamiképp eltávolodtunk mind a hitvallásainktól, mind a Szentírástól az életgyakorlatban. Nagyon szépen tudunk mi prédikálni, nagyon szépeket tudunk mi mondani a szószékről, de az a kérdés, hogyan tudunk mi „lent” élni az emberek között, a testvéreink között. Nagyon nagy kérdés, és erre, azt mondhatom, hogy így van, ahogy van, sajnós. Való igaz: Isten kegyelméből, Isten irgalmából élünk. De ha az alapvető bibliai tanításokat nem tartjuk be, akkor mi lesz velünk? Nem is merek rágondolni, ezért kell imádkoznunk, hogy megtérjünk, és tényleg a szeretet útjára lépjünk, mert ez a nagy érdektelenség, ami uralkodik az emberi szívekben, akár az egyháztagokról, akár az egyházvezetőkéről beszélünk, nem vezethet jóra. Annyira ne érdekelne bennünket: mi van az én testvéremmel?! Bizonyára ismerjük a testvérgyilkosság történetét az Ószövetségből. Káint megkérdezte az Úr: „*Hol van a te testvéred, Ábel?*” Ő így felelt: „*Hát őrzője vagyok én a testvéremnek?*” Ezzel nem azt akarom állítani, hogy mi őrzői vagyunk a maradékiaknak, de hát azért mégis testvéri közösségben kell hogy éljünk. Ezt a jézusi tanítást kell továbbvinnünk, és ezt kellene a gyakorlatban megvalósítanunk. Az egyházban nem az a lényeg, hogy mit mondok én, mint mondasz te, mit mond ő, az egyházban az a lényeg, hogy mit mond az Úr. A problémát az okozza, hogy mindig az a legfontosabb, hogy mit mondok én, meg hogy gondolom én. Meg esetleg, hogy gondold te, hogy gondolja ő. Ez egy nagyon is téves út, nem lesz jó, ha sokáig járunk rajta. Nagyon remélem, hogy megváltozik ez a helyzet, mert a XXI. század, amelyben már jól benne vagyunk, arról fog szólni, hogy mi, európaiak – de beszéljünk külön a magyarokról – vagy megerősödünk mint keresztyének, vagy eltűnünk – nyomatékosított beszélgetésünk végén Halász Béla, az SZRKE püspöke.